

Avram Iancu în documente germane inedite

Dr. ELA COSMA
Institutul de Istorie „George Barițiu”
Cluj-Napoca

Abstract

Avram Iancu in Unedited German Documents

The destiny and the deeds of Avram Iancu did not only mark the history of the Romanians, but also generated an echo that reverberates until today. He is undoubtedly the hero of the Romanians from Transylvania. Even from the glorious moment of the revolution and the national war, when he was only 24-25 years old, his image was one of a person who does not talk much, but acts.

The German material on Avram Iancu is enormous, about 80% of the documents dating back to the XIXth century, while the rest consists of more recent bibliography.

An example of - until now - unknown document comes from Tîrgu Mureș, from the DGAN Mureș, a report consisting of 99 pages and addressed to His Majesty, dating back to March 1850.

Keywords: *Avram Iancu, the Revolution of 1848, German sources, Transylvania, Tîrgu Mureș*

Receptarea lui Avram Iancu

Destinul și faptele lui Avram Iancu nu doar că au marcat istoria românilor; ele au generat un ecou ce reverberează până în zilele noastre. Neîndoielnic, Avram Iancu este eroul absolut al românilor ardeleni.

În 2014, pe „*vremea cireșelor*,” se împlinesc, rotunzi, 190 de ani de la nașterea sa; în 2012, au fost 140 de ani de la moartea sa. Metaforic vorbind, testamentul lui Avram Iancu rezonează, parcă la fel de neîmplinit, în sufletele noastre: „*Unicul dor al vieții mele fiind ca se-mi văd Națiunea mea fericită.*” Un tânăr de abia 26 de ani dădea glas legământului final și „*Ultimei sale*

dorințe” pe 20 decembrie 1850;¹ până astăzi, duhul său tronează și patronează nația română.

Vreau să ridic o întrebare: Cum se face că un om, de asemenea statură gigantică, a cărui evocare rămâne de un veac și jumătate în permanentă actualitate, nu are, până acum, o ediție critică adevărată și de sine-stătătoare?²

Marii pașoptiști munteni, precum Nicolae Bălcescu, Ion Ghica, Cezar Bolliac, și moldoveni, între care Mihail Kogălniceanu și Costache Negruzzi, au pe bună dreptate **Operele complete** publicate în volume postume.² Dintre marii pașoptiști români ardeleni, **George Barițiu și contemporanii săi** sunt ilustrați plenar în cele 10 tomuri de corespondență apărute deja sub egida Institutului de Istorie al Academiei Române din Cluj-Napoca, ce poartă tocmai numele părintelui presei românești din Transilvania, serie ce

¹ „Ultima mea dorință

Unicul dor al vieții mele fiind ca se-mi văd Națiunea mea fericită, pentru care după puteri am și lucrat până acuma, durere fără mult succes -, ba togma acuma cu întristare văd că speranțele mele și jertfa adusă să prefac în nimic.

Nu știu câte zile mai pot ave, un fel de presimțire îmi pare că mi-ar spune că viitorul este nesigur; voiesc dară și hotărât dispun ca după moartea mea toată averea mea mișcătoare și nemișcătoare să treacă în folosul națiunii, pentru ajutor la înființarea unei academii de drepturi, tare crezând că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile națiunii mele.

Câmpeni, 20 decembrie 1850.

Avram Iancu m.pr.

Adv. și Em. Prefecț?

² Nicolae Bălcescu, **Opere complete**, studiu introductiv, prefață și indici de Stelian Semedrescu și Lucian Predescu, vol. I-II, Cugetarea Georgescu-Delafras, București, 1940-1944; idem, *Opere*, ediție critică de G. Zane și Elena Zane, Editura Academiei Române, București, 1964-1986. Cezar Bolliac, **Opere**, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1956. Ion Ghica, **Opere**, ediție de I. Roman, Editura Minerva, București, 1985. Ion Heliade-Rădulescu, **Opere**, ediție de D. Popovici, Fundațiile Regale, București, 1939-1943. Mihail Kogălniceanu, **Opere**, vol. I-IV, ediție de Dan Simonescu, București, 1974-1977. Costache Negruzzi, **Opere complete**, Editura Minerva, București, 1905-1912; idem, **Pagini alese**, antologie, prefață, cronologie și bibliografie de C. Ciuchindel, Editura Albatros, București, 1976.

va fi reluată de anul viitor.³ Alexandru Papiu-Ilarian, cu a sa *Istorie a românilor din Dacia Superioară*,⁴ a fost reeditat recent, grație unor minunate inițiative țîrgumureșene.⁵ Încă nu s-a făcut nimic în legătură cu

³ *George Bariț și contemporanii săi*, vol. 1: *Corespondența primită de la Aron Florian, August Treboniu Laurian și Ioan Maiorescu*, editori Ștefan Pascu, Ioan Pervain, Ioan Chindriș, Editura Minerva, București, 1973; vol. 2: *Corespondența primită de la Pavel Vasici, Alexandru Roman și Atanasie Șandor*, editori Ștefan Pascu, Ioan Pervain, Ioan Chindriș, Editura Minerva, București, 1975; vol. 3: *Corespondența primită de la Nicolae Maniu, Grigore Mihali, Ioan Fekete-Negruțiu*, editori Ștefan Pascu, Ioan Pervain, Ioan Chindriș, Editura Minerva, București, 1976; vol. 4: *Corespondența primită de la Constantin Papfalvi, Simion Mihali-Mihalescu, Timotei Cipariu și Alexandru Sterca-Șuluțiu*, editori Ștefan Pascu, Ioan Pervain, Ioan Chindriș, Editura Minerva, București, 1978; vol. 5: *Corespondența primită de la Vasile Pop, Iosif Hodoș, Dimitrie Moldovan*, editori Ștefan Pascu, Ioan Chindriș, Gelu Neamțu, Editura Minerva, București, 1981; vol. 6: *Corespondența primită de la Iordache Mălinescu, Nicolae Nifon Bălășescu, Gavril Munteanu și Ștefan Moldovan*, editori Ștefan Pascu, Ioan Chindriș, Ioan Gabor, Editura Minerva, București, 1983; vol. 7: *Corespondența trimisă*, editori Ștefan Pascu, Ioan Chindriș, Ioan Gabor, Editura Minerva, București, 1985; vol. 8: *Corespondență de familie*, editori Ștefan Pascu, Iosif Pervain, Ioan Chindriș, Gheorghe Asanache, Editura Minerva, București, 1987; vol. 9: *Corespondență primită de la Andrei Mureșanu, Constantin Alpini, Ladislau Baziliu Popp, Iacob Bologa, Visarion Roman*, editori Ștefan Pascu, Ion Buza, Editura Minerva, București, 1993; vol. 10: *Corespondență trimisă*, editori Simion Retegan ș.a., Editura Enciclopedică, București, 2003.

⁴ Papiu-Ilarian, Alexandru, *Istori'a Romanilor din Daci'a Superiore*, tomul I, *Istori'a Romanilor din Daci'a Superiore pen' in a. 1848. Exclusiv*, cu literele lui C. Gerold si Fiiu, Viena, 1851; tomul II, *Evenimentele Romanilor la a. 1848 pene la adunarea din 15./3. Maiu inclusive*, cu literele lui C. Gerold si Fiiu, Viena, 1852.

⁵ Reeditare: Alexandru Papiu-Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, vol. I, *Istoria românilor din Dacia Superioară până în anul 1848 exclusiv*, ediție îngrijită, prefață, bibliografii, glosar și notă asupra ediției de Serafim Duicu, cu un cuvânt înainte de Ștefan Pascu, Casa de Editură „Mureș”, Țîrgu

celelalte scrieri ale lui Papiu-Ilarian, și în cazul cărora ar fi extrem de necesară o ediție critică! Abia de câțiva ani încoace, a renăscut din cenușă, precum pasărea Phoenix, figura charismatică a episcopului și mitropolitului Andrei Șaguna, în mod fericit recuperată de istoriografia noastră datorită efortului independent, dar cumulat al istoriografilor laici și clerici de la Cluj, Sibiu, Brașov.⁶

Necesitatea unei ediții critice dedicate lui Avram Iancu

Așadar, ce s-a întâmplat cu moștenirea lui Avram Iancu, exprimată în acte, scrieri, documente, scrisori?

Încă din perioada de glorie a revoluției și războiului național, pe când avea abia 24-25 de ani, s-a conturat imaginea unui Iancu ce tace și face. Descriș ca fiind mai degrabă concis, uneori eliptic, totuși vorbele sale au circulat ca maxime sau sentințe, toate având tăișul ascuțit: „Nu cu argumente filosofice și umanitare veți convinge pe acești tirani, ci cu lancea ca Horea.” Sau: „Între noi are să hotărască numai sabia!”⁷ Fiind apreciat, dar și temut prin prisma

Mureș, 1996. Idem, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, Schița tomului III, publicată cu o introducere și cu note de Ștefan Pascu, Tiparul Institutului de Arte Grafice „Dacia Traiană”, Sibiu, 1943; idem, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, vol. III, reeditare, Editura și Tipografia Ansid, Tîrgu Mureș, 2007.

⁶ Andrei Șaguna, *Correspondență*, ediție, studiu introductiv și note de Nicolae Bocșan, Gabriel-Viorel Gârdan, Ioan-Vasile Leb, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, vol. I/1 (2005), I/2 (2007), II (2008), III (2009). (Î.P.S. dr. Laurențiu Streza, arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Ardealului,) pr. prof. dr. Vasile Oltean, *Mitropolitul Andrei Șaguna în documentele din Șcheii Brașovului*, vol. I-IV, Editura Andreiană, Sibiu, 2008.

⁷ Această expresie, „daß unter uns nur das Schwert zu entscheiden habe” (că între noi va hotărî numai sabia), este folosită în două rânduri de însuși prefectul Avram Iancu, atunci când respinge ferm perfidele propuneri de pace ale lui Hatvany și Kemény, în primăvara și vara lui 1849. Vezi raportul lui Avram Iancu către împărat, din noiembrie 1849, în *Die Romanen der oesterreichischen Monarchie* [Românii Monarhiei Austriece], 2. Heft, Druck von Carl Gerold & Sohn, Wien, 1850, tradus de

faptelor sale de vitejie și de arme, prin curajul acțiunilor sale, în epocă s-a considerat că cele dintâi exclud atât răgazul de a așterne cuvintele pe hârtie, cât și ușurința mânăirii condeiului.

Ba s-a mers și mai departe! Un înalt ofițer austriac, la 1851 însărcinat cu investigarea acțiunilor lui Iancu, îi raporta guvernatorului Transilvaniei că el „*nu prea este văzut stând mult la masă*” (*so sieht man ihn wenig am Tische sitzen*) pentru a-și scrie corespondența, ofițerul considerând, malițios și arogant, că, de altfel, acest lucru ar fi inutil, de vreme ce Iancu aparținea unei națiuni cu prea puțini cunoscători de carte.⁸

Acest clișeu s-a perpetuat, căutând a se desluși în faptele Iancului misterul unui destin de excepție, neglijându-se în schimb mărturiile scrise lăsate de el.

Care au fost nu puține. Fragmente, crâmpie, piese dispartate au văzut lumina tiparului, de-a lungul timpului, însoțind adesea articole publicate într-o pleiadă vastă de reviste culturale, științifice, istorice. Primele monografii ale lui Avram Iancu sunt realizate în 1924 de Ion Lupaș, respectiv N. Buta, apoi în 1934 de Silviu Dragomir.⁹ Istoricul menționat la urmă a parcurs sute

Virgil Popescu-Râmnicănu, în *Luptele românilor din Ardeal 1848-1849*, București, Editura Librăriei Stănculescu, 1919, p. 78-134.

⁸ Alba Iulia, 4 aprilie 1851, comandantul districtului militar de la Alba Iulia, maiorul Imbrisevic, către prezidiul Guvernului civil și militar al Transilvaniei, limba germană. Document reprodus de Alexander Randa, *Der König der Berge*, Freiburg im Breisgau, 1971/1972, anexa documentară, doc. 39, p. 154: „*Was die Correspondenzen des Janku betrifft, so sieht man ihn wenig am Tische sitzen, er bewegt sich mehr nach Abrud-Banya, und wie zu vermuthen steht, dürften die Verbindungen mehr durch mündliche Mittheilungen unterhalten werden, da diese in der rumänischen Nation, die so wenig schriftkundige Individuen zählt, genügen.*” (În ceea ce privește corespondența lui Iancu, nu prea este văzut stând mult la masă, ci mai mult se mișcă spre Abrud și, cum se poate presupune, legăturile se mențin mai mult prin comunicări verbale, fiindcă acestea sunt suficiente în națiunea română, ce numără atât de puțini indivizi care știu să scrie).

⁹ Ioan Lupaș, *Avram Iancu*, București, 1934. N. Buta, *Avram Iancu și epoca sa*, Cluj, 1924. Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, București, 1934, apoi a doua ediție, Editura Științifică, București, 1965.

de documente românești, nemțești și ungurești, pe care le-a inclus în lucrarea dedicată Iancului, adesea fără a face trimiteri exacte la materialul arhivistic cercetat. Piatra de temelie în studierea științifică a revoluției pașoptiste românești din Ardeal, cu redarea precisă a surselor, a fost așezată de același Silviu Dragomir în volumele sale de *Studii și documente*, apărute în 1944 în timpul refugiului istoricului la Sibiu și în 1946 după reîntoarcerea sa la Cluj.¹⁰ Istoricii care i-au succedat lui Silviu Dragomir au adăugat multe cărămizi la edificiul conturat de acesta, urmând alte mici monografii și volume biografice despre eroul Munților Apuseni.¹¹ Binevenite abordări datorate lui Romulus Felea și Florian Dudaș ni-l prezintă pe Avram Iancu în tradiția și folclorul moșilor.¹² Nu s-a făcut însă nici o tentativă, cât de cât exhaustivă, de sistematizare a întregii baze documentare edite și inedite.

O posibilă explicație a lipsei majore a unei ediții critice referitoare la Avram Iancu este, de fapt, sentimentul descumpănitător atunci când te apleci asupra personalității uriașe a eroului. Constați că stereotipul negativ, amintit mai sus, cu care pornești la drum, este total necorespunzător realității. Te aștepti ca Iancu să fi scris puțin, dar el a scris foarte mult. Mai constați că epistolarul din anii revoluției a fost inimaginabil de bogat. Te copleșește prin

¹⁰ Silviu Dragomir, *Studii și documente privitoare la Revoluția Românilor din Transilvania în anii 1848-1849*, vol. I, Tipografia „Cartea Românească”, Cluj-Sibiu, 1944; vol. II (1944); vol. III (1946); vol. V (1946).

¹¹ Horia Ursu, *Avram Iancu*, București, 1966; Marin Mihalache, *Avram Iancu*, Editura Militară, București, 1968; Ștefan Pascu, *Avram Iancu*, București, 1972; Valentin Borda, Viorica Duda, Traian Rus, *Avram Iancu și perfecții săi*, Tîrgu Mureș, 1997. Cea mai recentă contribuție îi aparține lui Gelu Neamțu, *Avram Iancu - mit, realitate, simbol*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2012. Menționăm și unica ediție *Avram Iancu. Scrisori*, prefață de Liviu Maior, Editura Dacia, Cluj, 1972.

¹² Florian Dudaș, *Avram Iancu în tradiția moșilor*, Timișoara, 1988; Romulus Felea, *Avram Iancu în folclorul moșilor - 130 de ani de la moartea marelui erou*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, publicată de Ioan Felea și Virgiliu Florea, cu o prefață de Camil Mureșanu, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2002.

ampliare și densitate activitatea lui memorialistică și petiționară de la finele lui 1849 până în 1852, adresată, cât mai eficient cu putință și în limba germană, nemijlocit capului Statului Habsburgic. Realizezi că cele trei limbi ale Ardealului (română, maghiară, germană) și latina, pe care Iancu le cunoștea și le stăpânea,¹³ au devenit și ele arme în lupta de susținere a drepturilor românilor ardeleni, în general, și ale moșilor, în particular. Deși acuitatea gândirii strategice și tactice nu surprinde atunci când vine vorba despre un mare comandant de oaste, nimeni nu s-a grăbit s-o analizeze temeinic din punct de vedere militar. În ce privește gândirea juridică a lui Avram Iancu, nu teoretică, ci eminentă practică, așa cum se desprinde din scrierile sale, aceasta nu a fost relevată defel de istorici. Era tot o luptă aceea, de care Iancu era conștient, „tare crezând că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile națiunii mele.”

Avram Iancu în sursele germane

În cele de mai sus, am atins câteva probleme legate de *receptarea lui Avram Iancu* și am căutat să argumentez *necesitatea unei ediții critice* dedicate lui.

Revenind la titlul generos al comunicării mele, **Avram Iancu în documente inedite germane** face parte dintr-un proiect de suflet care mă preocupă de un timp încoace. Materialul este imens. Sursele de limbă germană referitoare la Avram Iancu ori purtând semnătura lui sunt în proporție de 90% documente istorice de secol XIX, iar... restul îl constituie bibliografia mai recentă despre Crăișorul Munților, **König der Berge**, cum

¹³ Oradea, 7 februarie 1850, comandantul districtului militar de la Oradea, general-maior Braunhof, către generalul de artilerie baron Julius von Haynau, limba germană. Document reprodus de Alexander Randa, **Der König der Berge**, Freiburg im Breisgau, 1971/1972, anexa documentară, doc. 31, p. 122: „Er ist ein sanft scheinender junger Mann, der gut ungarisch, ziemlich lateinisch, aber schwer deutsch spricht. Er sprach mit Enthusiasmus von Sr. Majestät dem Kaiser, der ganzen kais. Dynastie und von der höchsten Verehrung für Euer Excellenz.” (El este un tânăr cu aspect blând, care vorbește bine ungrește, bineșor latinește, dar greu nemțește. A vorbit cu mult entuziasm despre maiestatea sa împăratul, despre întreaga dinastie imperială și despre venerația sa față de excelența voastră).

se intitulează, de pildă, cartea lui Alexander Randa, conținând o solidă anexă documentară.¹⁴

Cantitativ, majoritatea materialului arhivistic german provine din fosta capitală a Imperiului Habsburgic, din Arhiva de Război (Kriegsarchiv), dar și din Arhiva Casei, Curtii și Statului (Haus-, Hof- und Staatsarchiv), din cadrul Arhivelor Austriece de Stat (Österreichisches Staatsarchiv) de la Viena. Acest material este încă în mare parte inedit, și într-o oarecare măsură edit, dar în general neprelucrat și, cu excepția raportului prefectului Iancu către împărat din versiunea lui Virgil Popescu-Râmnicănu, netradus în limba română.

Este vorba despre: a) *documente emise sau primite de Avram Iancu de la forurile oficiale austriece*; b) *corespondență de la și către Avram Iancu*; c) *rapoartele lui Avram Iancu către împăratul Franz Joseph*; d) *memoriile lui Avram Iancu către monarh*; e) *referiri nemijlocite ale prealntelilor foruri c.c. la activitatea și rolul jucat de Avram Iancu*; f) *portrete, medalioane biografice, caracterizări făcute lui Avram Iancu de autori sași și austrieci*.

Aceste surse vor fi detaliate, foarte tehnic, într-un studiu de amploare vizând prezența lui Avram Iancu în sursele de limbă germană, studiul având la bază editarea critică de documente, efectuată conform regulilor¹⁵

¹⁴ Alexander Randa, *Der König der Berge. Zum 100. Todesjahr Avram Iancus und der 125. Jahrestag des Sturmjahres 1848* [Regele munților. 100 de ani de la moartea lui Avram Iancu și 125 de ani de la anul revoluționar 1848], Freiburg im Breisgau, 1971/1972.

¹⁵ Am descris regulile de prelucrare și editare a documentelor istorice, așa cum sunt ele în uz la Institutul clujean al Academiei Române, în „Notă asupra ediției” din *Armatele imperiale austro-ruse și români la 1848-1849. Documente militare*, vol. I. *Descrieri generale și militare / The Imperial Austro-Russian Armies and the Romanians. Military Documents*, vol. I *General and Military Descriptions*, ediție critică coordonată de Ela Cosma, volum întocmit de: Ela Cosma (doc. germane), Daniela Deteșan (doc. franceze și românești), Angela Sticalin-Colin și Tatiana Onilov (doc. rusești), traduceri în engleză de Horia Cosma, Editura Argonaut - Cluj-Napoca (România), Symphologic Publishing - Gatineau (Canada), 2012, p. 14-16.

practicat în deobște de Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj și aplicat la colecția de *Documente privind revoluția de la 1848 în Țările Române. C. Transilvania*.

Un raport necunoscut păstrat la Tîrgu Mureș

Aici voi ilustra printr-un singur exemplu. Un document necunoscut și nesemnalat până acum provine chiar din Tîrgu Mureș și se află la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mureș.¹⁶ Colegul meu, Varga Attila, a depistat și fotocopiât acest document, pe care l-am prelucrat prin transcriere și traducere.

Este un raport de 99 de file, adresat maiestății sale împăratul austriac, dat la Viena în 4 martie 1850 și semnat *manu propria* „Abraham Iancu, *Advocat*.”

Raportul se intitulează *Allerunterthänigster Bericht treuehorsamsten gew. Romanen Laegions-Praefecten Abraham Iancu über seine Leistungen während des Krieges von 1848-1849* (*Preașupus raport al credinciosului fost prefect de legiune română Abraham Iancu, despre realizările sale în timpul războiului de la 1848-1849*).

Cum se poate bănui, corpul acestui document îl alcătuiește raportul lui Avram Iancu, cunoscut din traducerea mai veche a lui Virgil Popescu-Râmnicăeanu și redat, alături de rapoartele altor doi prefecti români, Simion Balint și Axente Sever, în *Luptele românilor din Ardeal 1848-1849*.¹⁷ Mergând la sursa prelucrată de Virgil Popescu-Râmnicăeanu, anume *Die Romanen der oesterreichischen Monarchie*,¹⁸ culegere de documente

¹⁶ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mureș din Tîrgu Mureș, Biblioteca, *Manuscrite* nr. *Mss. 227/978*, 99 file. Fotocopii realizate de c.ș. III dr. Varga Attila (2011).

¹⁷ *Raportul prefectului Avram Iancu*, în Virgil Popescu-Râmnicăeanu, *Luptele românilor din Ardeal 1848-1849*, București, Editura Librăriei Stănculescu, 1919, p. 78-134.

¹⁸ *Bericht des romanischen Legionspräfecten Avr. Iancu über die Leistungen des unter seinem Commando gewesenen romanischen Landsturmes, während des Bürgerkrieges in Siebenbürgen, in den Jahren*

publicată la Viena în 1850, o comparație sumară a variantelor relevă diferențe semnificative.

Nu numai titlul, ci și textul raportului editat și prezentat publicului imediat după încheierea revoluției sunt prescurtate față de raportul manuscris al cărui destinatar era însuși împăratul. Sau, mai degrabă invers, varianta inițială a raportului publicat a fost completată și augmentată în raportul prezentat monarhului.

Datarea susține această ipoteză, căci forma scurtă a raportului din *Die Romanen der oesterreichischen Monarchie*, respectiv din traducerea lui Virgil Popescu-Râmnicănu, este datată, fără loc, în noiembrie 1849 (pe atunci Iancu se afla în Munții Apuseni), iar forma lungă a manuscrisului păstrat în copie la Tîrgu Mureș poartă locul și data semnării: *Viena, 4 martie 1850*, când Iancu, plecat de acasă din februarie 1850,¹⁹ se pregătea pentru prima audiență la împărat.

În ultimele 5 file ale manuscrisului, Avram Iancu completează numele, biografia, faptele și meritele tribunilor din prefectura sa: Mihail Andreica, Nicolae Corcheș, Vasile Fodor, Clemente Aiudeanu, Ioan Gomboș, ale centurionilor: Andrei Roșu, împreună cu maica sa, Pelaghia Roșu, apoi Matei Georgiu, Neagu Gavrilă, Todea Georgiu, Dimitrie Coroiu, Onea Ștefan, Clemente Bărluțiu, Sîrț Gavrilă, Simion Caru, invalidul Pfeifer; îi caracterizează și pe prefectii altor legiuni: Nicolae Vlăduțiu, Vasile Macariu Moldovan, Ioan Buteanu (cu excepția prefectilor Axente Sever și Simion Balint, a căror contribuție fusese surprinsă în raport), pe tribunii Simion Groza, Iacob Olteanu, Vasile Rusu, Nicolae Faur, Avirone Teleki, pe centurionul Iambor. Aprecierile autorului raportului către împărat adaugă elemente noi în portretele conducătorilor militari români, o parte dintre aceștia fiind menționați prin acțiunile lor desfășurate în timpul războiului.

1848-1849 [*Raportul prefectului român de legiune Avram Iancu despre realizările Landsturmului românesc, ce s-a aflat sub comanda sa, în timpul războiului civil din Transilvania, în anii 1848-1849*], în *Die Romanen der oesterreichischen Monarchie* [*Românii Monarhiei Austriece*], 2. Heft, Druck von Carl Gerold & Sohn, Wien, 1850, p. 3-68.

¹⁹ Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, ediția a doua, 1965, p. 255.

Faptul că, în paginile finale, Avram Iancu nu reia datele furnizate deja în corpul raportului, ci oferă alte informații relevante referitoare la comandanții aflați în subordinea sa este încă o dovadă ce atestă completarea succesivă, din amintire, a acestor adevărate memorii de război.

Nu în ultimul rând, Iancu evidențiază sacrificiul „*acelor familii românești fără de număr, care pentru credința și apartenența lor nestrămutată față de dinastie, datorită mâniei dușmanului barbar, și-au pierdut irecuperabil toate bunurile pământești*” (*jener romanischen Familien, die wegen ihrer unwandelbaren Treue und Anhänglichkeit an die Dynastie durch die Wuth eines barbarischen Feindes alle ihre irdischen Güter unwiederbringlich verloren haben*).²⁰

Primul și ultimul gând al lui Avram Iancu, resortul care-l mână cu jalba în proțap în capitala imperială, nu este altul decât jertfa fraților săi români. Acest altruism suprem i-a pus arma în mâini și l-a condus în fruntea luptei purtate cu nădejde în Dumnezeu, împărat și nația română; același altruism l-a făcut să refuze decorația imperială personală, cerând-o pentru cei mulți ai săi. S-a identificat cu neamul său, încât și-a însușit într-atât neîmplinirile, nerecunoașterea și defăimarea românilor, până ce durerea l-a înnegurat cu totul. Dar dragostea sa profundă față de nație i s-a întors înzecit și însutit, prin evlavia aproape religioasă cu care generații după generații de români ardeleni fără întrerupere îi păstrează vii numele și memoria.

Anexă

Viena, 4 martie 1850. Raportul fostului prefect de legiune Avram Iancu către împărat, despre realizările sale în timpul războiului din 1848-1849, limba germană. Direcția Județeană Mureș a Arhivelor Naționale din Tîrgu Mureș, Biblioteca, Manuscrise nr. Mss. 227/978, 99 file. Fotocopii realizate de Varga Attila (2011).

²⁰ DJAN Mureș din Tîrgu Mureș, Biblioteca, *Manuscrise* nr. *Mss. 227/978*, penultima filă.

No. 1550 / 14.9.1850

Sr. K.K. Majestät Franz Joseph dem Ersten

**Allerunterthänigster Bericht treuehorsamsten gew. Romanen
Laegions-Praefecten Abraham Iancu über seine Leistungen während
des Krieges von 1848-1849**

Bericht

[... ..]

Diese sind die merkwürdigeren Thaten des unter meiner Anführung gestandenen Landsturmes. Mögen sie zur Befestigung des Thrones und der Gesamt-Monarchie, so wie zur Begründung eines dauerhaften Friedens zwischen den verschiedenen Nationalitäten des Reiches gereichen; mögen sie aber auch in die Wagschaale, wo das Schicksal der noch immer mißkannten romanischen Nation entschieden wird, ein Gewicht wiegen. Der Romane liebt schwärmerisch seinen Kaiser und ist bereit sich für Ihn aufzuopfern, aber liebt auch die eigene Nation mit nicht geringerem Enthusiasmus.

Hier glaube ich mich verpflichtet, die Namen jener Männer, die in diesem Bürgerkriege durch Ausdauer und Tapferkeit sich besonders ausgezeichnet haben der Allerhöchsten Gnade Eurer Majestät anzupfehlen.

A. Aus meiner eigenen Präfectur in ersten Reihen glänzen:

- 1. Tribun Mihaile Andreica, aus Campeni, ledig, 20 Jahre alt;*
 - 2. Tribun Nicolau Corchesiu, aus Campeni, 41 Jahre alt, verheirathet. Seine glänzendste Waffenthat ist die Vernichtung des Vasvarischen Corps bei Albacu;*
 - 3. Tribun Vasilii Fodoru, aus Bistra, 25 Jahre alt, ledig, k. Thesaurariats-Praktikant. Seine glänzendste Waffenthat ist die Vernichtung des Rebellen-Anführers Carl Velics aus Thorda im Juli 1849. Lobenswerth ist auch sein humanes Benehmen gegen die Gefangenen.*
 - 4. Tribun Clemente Aiudeanu, aus Campeni, 28 Jahre alt, Neogam; hat sich rühmlich ausgezeichnet in der ersten Schlacht mit Hatvany;*
 - 5. Tribun Ioane Gombosiu, Pfarrer aus Vidra de susu.*
- Ihnen zunächst stehen:*

1. Centurion Andreiu Rossiu, und seine Mutter Pelagia, rühmlich bekannt aus der Schlacht von 12 März bei Marisiellu;

2. Centurion Mateiu Georgiu und Decurion Neagu Gavriale aus Albacu, bekannt wegen der Vertheidigung des Gebirgspasses bei Jurcutia, am 3 Jänner, wo sie mit 80 jungen Männern das feindliche Heer, 1000 Mann stark, solange aufhielten, bis die Einwohner ihre Habseligkeiten weiter in die Gebirge retteten;

3. Centurion Todea Georgiu, aus Albacu;

4. Decurion Dimitrie Coroiu, aus Abrud, ein ausgedienter Soldat. Bei der durch Hatvany vorgenommenen Entwaffnung der Abrudaner-Garde, sammelte er diese, schlug sich durch die Hatvanyschen Vorposten, und zeichnete sich dann in der Schlacht mit Hatvany sehr rühmlich aus;

5. Centurion Onea Stefan, aus Ponoru, hat sich besonders ausgezeichnet in dem Treffen mit dem Rebellen Anführer Banfi Ferencz, bei Remeti, und mit Velics Carl bei Tarcau;

6. Gardist Clemente Barlutiu, aus Valea Giogelului, in der Schlacht mit Velics Carl, warf er sich allein auf die feindlichen Reihen, und bis die andern Lanzer anlangten, tödtete er mehrere Feinde;

7. Gardist Sirtz Gavriale, aus Negra, 50 Jahre alt, in der ersten Schlacht mit Hatvany warf sich mit seiner Lanze in Mitte des Feindes, erstach einen Reiter und einen Infanteristen, und kehrte zurück mit dem Gewehr des letzteren in der Hand;

8. Gardist Simeone Charu aus Vidra de susu, 28 Jahre alt;

9. der Invalid Pfeifer, aus Abrud, hat sich in der Schlacht bei Fontanelle ausgezeichnet.

B. Aus anderen Praefecturen, die nach der Räumung Siebenbürgens von den kaiserlichen Truppen sich zu mir flüchteten und in meinem Landsturme dienten, haben sich ausgezeichnet:

1. Praefect Nicolau Vladutiu, Pfarrer aus Maros-Bogata in Campia (Mezőség), hat sich durch seltenen Muth und Tapferkeit bei jeder Gelegenheit ausgezeichnet, und der kaiserlichen Sache wesentliche Dienste geleistet. Obwohl er Vater von 3 Kindern ist, und auch seine junge Frau bei sich hatte, kämpfte jedoch in allen Schlachten in den ersten Reihen des Landsturmes; bei jedem vorgenommenen Sturm schritt selber, den Säbel in der Hand, beständig voran. Tapfer in der Schlacht, war nicht minder menschlich nach dem

Siege, so z.B. bei der Katastrophe von Abrud, rettete selber, durch sein Ansehen beim Landsturme, vielen Unglücklichen das Leben.

2. Tribun Simeone Groza, Pfarrer aus Rovina. Das unermüdete und tapfere Benehmen, so wie die Anhänglichkeit an die Allerhöchste Dynastie dieses Pfarrers, welcher allein in südlichen Theilen der Gebirge gelieferten Schlachten beivohnte, kann nicht genug gelobt werden;

3. Praefect von Cetate de Balta (Kükülovár), Macariu Moldovan;

4. Praefect von Clausenburg, Ioane Batiannu, Advocat daselbst;

5. Tribun Iacob Olteanu;

6. Tribun Vassiliu Russu;

7. Tribun N. Faur, alle drei aus der Campia;

8. Vice-Praefect Avirone Teleki, Thesaurariats-Practicant.

Der tapfere Centurion Iambor, als er die Entwaffnung der Romanen sah, verlor er den Verstand, und starb in wenigen Tagen, in September 1849, indem er bis zum letzten Augenblicke beständig ausrief: „Man entwaffnet uns, man entwaffnet uns!“

Vor allen aber verdient das Schicksal jener unzähligen romanischen Familien, die wegen ihrer unweidbaren Treue und Anhänglichkeit an die Dynastie durch die Wuth eines barbarischen Feindes alle ihre irdischen Güter unwiederbringlich verloren haben, eine besondere Berücksichtigung.

Trotz der Verläumdungen der zahlreichen Feinde der romanischen Nation wage ich zu behaupten, und verpflichte mich es auch zu beweisen, daß die vom romanischen Landsturme hie und da nothdrungen verübten Repressalien, im Vergleiche mit den ungeheueren Verwüstungen durch Feuer und Schwert, die die Rebellen den Romanen an Gut und Leben zugefügt haben, gar nicht erwähnt zu werden verdienen, und fordere jene Verläumder auf, aus dem Dunkel²¹ der Kriechereien und Intriguen hervorzutreten und That gegen That zu stellen, nicht aus dem Verstecke die Verdienste Anderer böswilliger Weise anzugreifen und zu verdunkeln.

Wien am 4 März 1850.

Abraham Iancu
Advocat

²¹ Cuvânt neclar, la marginea rândului.

*

**Preasupus raport
al credinciosului fost prefect de legiune română Abraham Iancu,
despre realizările sale în timpul războiului de la 1848-1849**

Raport

[... ..]

Acestea sunt cele mai semnificative fapte ale Landsturm-ului aflat sub conducerea mea.²² Fie ca ele să contribuie la consolidarea tronului și a întregii monarhii, ca și la întemeierea unei păci trainice între diferitele naționalități ale imperiului. Dar fie ca ele să atârne greu și în cântarul cu care se hotărăște soarta încă tot necunoscutei națiuni române.²³ Căci românul își iubește împăratul cu exaltare și este gata să se sacrifice pentru el, dar își iubește și propria națiune cu nu mai puțin entuziasm.

Aici mă simt dator să recomand preînaltei îndurări a maiestății voastre numele acelor bărbați, care în vremea războiului civil s-au distins în mod special prin rezistență și vitejie.

A. Din prefectura mea strălucesc în primele rânduri:

1. Tribunalul Mihail Andreica,²⁴ din Câmpeni, necăsătorit, în vârstă de 20 de ani;

²² Aici se termină raportul scris de Iancu în noiembrie 1849, care a fost publicat în vol. II din *Die Romanen der österreichischen Monarchie* (1850) și tradus de Virgil Popescu-Râmniceanu (1919). Fragmentul ce urmează, preluat din documentul aflat la Arhivele din Tîrgu Mureș, vede acum pentru prima oară lumina tiparului, în originalul german și în traducere românească.

²³ Raportul lui Avram Iancu către împărat este scris de mână în alfabetul gotic (*Kurrentschrift*), anumite cuvinte fiind notate însă cu alfabet latin. Este vorba, în special, de cuvinte cu etimologie latină, dar sunt subliniate prin aceeași grafie aparte, de asemenea, toate toponimele și antroponimele. Cuvintele subliniate astfel de Avram Iancu le redăm prin italice.

²⁴ Iancu descrie în mai multe rânduri, în raportul său, faptele de vitejie ale tânărului său tribun Mihai Andreica (1827-1906), comandant de coloană în bătălia de la Roșia, din 9 mai 1849, desfășurată în preambulul luptelor împotriva lui Hatvany, dar participant activ și la respingerea armată, în 13 iunie 1849, a pretenției lui Kemény de dezarmare a românilor. O scurtă biografie pașoptistă a lui Mihai

2. *Tribunul Nicolae Corcheș*,²⁵ din Câmpeni, în vârstă de 41 de ani, căsătorit. Cea mai strălucitoare dintre faptele sale de arme este nimicirea corpului lui Vasvári²⁶ la Albac;

3. *Tribunul Vasile Fodor*²⁷ din Bistra, în vârstă de 25 de ani, necăsătorit, practicant la Tezaurariatul c.c.. Cea mai strălucitoare dintre faptele sale de arme este

Andreica, alias Andreica Ursuț Mihai, capturat de inamic în mai 1849, ulterior numit prefect în locul lui Ioan Buteanu (executat din porunca lui Hatvany la 23 mai 1849, la Iosășel), însoțitor al lui Avram Iancu în 1850 la Viena, decorat după revoluție cu Crucea de aur austriacă și Medalia de argint rusească, în Bogdan Briscu, *Moșii și luptele lor la 1848-1849*, cu anexe (biografii, glosar, bibliografie, indici), ediție îngrijită și glosar de Ela Cosma, colecția *Biografii Istorice Transilvane*, tom VI, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2012, p. 224.

²⁵ Referirile lui Avram Iancu la Nicolae Corcheș (1809 sau 1810-1885) datează din octombrie 1848, când tribunul comanda garda națională română din Câmpeni, apoi din noiembrie și decembrie 1848, când participă la operațiunile militare executate sub comanda prefectului Ioan Buteanu în zona Aiud-Huedin, dar și din primăvara-vara lui 1849 în contextul luptelor împotriva maiorului Hatvany. Pictor și inginer, Corcheș a pictat „Lupta de la Fântânele” din iulie 1849, la care a luat parte ca și comandant al ambuscadei. Nicolae Corcheș are o scurtă biografie pașoptistă în Bogdan Briscu, *op. cit.*, p. 232-233.

²⁶ Vasvári Pál, poet și revoluționar maghiar, este unul din autorii programului de la Pesta din 15 martie 1848. Supranumit „micul Kossuth,” după cum menționează chiar Avram Iancu în raportul său, a condus operațiunile militare ale coloanei maghiare desfășurate pe direcția Cluj-Oradea, la începutul lui iunie 1849. A suferit o înfrângere zdrobitoare la 6 iulie 1849, când în fruntea a 3.000 de oameni a atacat trecătorile exterioare ale Munților Apuseni, dar a fost nimic la Mărișel de trupele mult mai reduse numeric ale tribunului Corcheș, cu ajutorul femeilor moaște. Vasvári Pál și-a pierdut viața în această luptă.

²⁷ Tribunului Vasile Fodor (1824-1865) Avram Iancu îi atribuie apărarea curajoasă a pasului montan de la Ponorul Râmeții, în luptele de uzură din 9-13 iunie 1849. La începutul lui iulie 1849, Vasile Fodor îl înfrânge zdrobitor pe Velics Károly la trecătoarea Tarcăului, loc în care Fodor luptă și pe 22 iulie.

nimicirea conducătorului rebelilor Velics Károly²⁸ din Turda în iulie 1849. Demn de laudă este și comportamentul său uman față de ostatici.

4. Tribunalul Clemente Aiudeanu,²⁹ din Câmpeni, în vârstă de 28 de ani, neogam [?]; s-a acoperit cu faimă în prima bătălie cu Hatvany;³⁰

5. Tribunalul Ioan Gomboș,³¹ preot din Vidra de Sus.

Lor le stau alături:

1. Centurionul Andrei Roșu, și mama sa Pelaghia Roșu, vestită datorită bătăliei din 12 martie [1849] de la Mărișel;³²

²⁸ Velics Károly, activ în zona Turzii la finele lui iunie 1849, având comanda asupra 300 gardiști maghiari de la Baia de Arieș, este bătut de prefectul Simion Balint pe 25, 27, 29 iunie, dar scapă cu viață. Revine pe 3-4 iulie 1849, atacându-l pe tribunalul Vasile Fodor la Cacova și Tarcău, unde este din nou zdrobit.

²⁹ Clemente Aiudeanu (1820-1913), conform descrierii lui Avram Iancu din raport, în octombrie 1848 vicetribun pe lângă tribunalul Iosif Moga, participă la luptele din decembrie 1848, executând mai multe misiuni periculoase de curierat pentru Iancu însuși, sau aflat la comanda a 70 de vânători. În 9 aprilie 1849, Aiudeanu conduce la Brad o coloană de flanc a armatei prefectului Ioan Buteanu, iar în mai 1849 participă la luptele împotriva lui Hatvany la Cernița și Câmpeni. Suferă și Aiudeanu, cu oamenii săi, de pe urma inconsecvențelor lașe ale căpitanului austriac Ivanovich, cel care ulterior revoluției avea să-i discrediteze masiv pe Avram Iancu și oastea românească. Scurtă biografie a lui Clemente Aiudeanu, în Bogdan Briscu, *op. cit.*, p. 224.

³⁰ Hatvany Imre (1818-1856), avocat, devenit maior în armata revoluționară maghiară, a încălcat armistițiul încheiat de deputatul român trădător Ioan Dragoș în mai 1849, intrând cu trupele sale în Abrud. În urma a două bătălii sângeroase și a unui ciclu de lupte a fost înfrânt de moșii conduși de Avram Iancu, însă, în retragerea sa spre Ungaria, a ordonat executarea prefectilor Ioan Buteanu și Petru Dobra, ca și a unui mare număr de civili români nevinovați. Biografie scurtă, în Bogdan Briscu, *op. cit.*, p. 238.

³¹ După cea de-a doua bătălie cu Hatvany, Avram Iancu îl trimite pe tribunalul Ioan Gomboș, alături de preotul Simion Groza, la Hălmagiu în Zarand, pentru apărarea zonei. Gomboș se distinge în apărarea trecătorii de la Muntele Găina pe 25 martie 1849, ca și în luptele împotriva lui Kemény la jumătatea lunii iunie 1849, activând în zona Sohodol.

2. Centurionul Matei Georgiu³³ și decurionul Neagu Gavrilă din Albac, cunoscuți pentru apărarea trecătorii montane de la Jurcuția (Surcuța), pe 3 ianuarie [1849], când 80 de bărbați tineri au reușit să oprească o armată inamică de 1.000 de oameni atâta timp, până ce locuitorii și-au putut salva avutul departe în munte;

3. Centurionul Todea Georgiu, din Albac;

4. Decurionul Dimitrie Coroi, din Abrud, soldat-veteran. La dezarmarea gărzii abrudenilor întreprinsă de Hatvany, i-a adunat pe aceștia, și-a croit drum printre avanposturile lui Hatvany, iar apoi s-a distins în chip cu totul lăudabil în bătălia împotriva lui Hatvany;

5. Centurionul Onea Ștefan, din Ponor, s-a evidențiat în mod deosebit în ciocnirea ce a avut loc la Râmeți cu conducătorul rebelilor Bánfi Ferencz,³⁴ și [în cea] cu Velics Károly de la Tarcău;³⁵

6. Gardistul [membru al gardei naționale] Clemente Bârluțiu, din Valea Giogelului,³⁶ în cursul bătăliei împotriva lui Velics Károly, s-a aruncat singur asupra rândurilor inamice și, până la sosirea celorlalți lăncieri, a omorât mai mulți dușmani;

³² Vitejia Pelaghiei Roșu (1800-1870), conducătoarea femeilor din Mărișel, și a centurionului Andrei Roșu, fiul ei, conducătorul sătenilor din Mărișel, este descrisă pe larg de Avram Iancu în raportul său, împreună cu desfășurarea luptei de la Mărișel din 12 martie 1849. Vezi și Bogdan Briscu, *op. cit.*, p. 250-251.

³³ Pe centurionul Matei Georgiu Avram Iancu îl amintește, în raport, și cu prilejul apărării liniei de cordon spre Huedin. În 6 aprilie 1849 Matei Georgiu a condus o luptă victorioasă la Jurcuția (Surcuța) împotriva inamicului Buzgo, care atacase satul respectiv cu o însemnată forță. Buzgo a pierdut pe câmpul de luptă 45 de oameni, iar jurcuțenii l-au deplâns pe viteazul Stan Georgiu, care a lăsat în urmă o văduvă săracă cu mai mulți copii.

³⁴ Bánffy Ferencz s-a aflat la comanda a 3 companii de honvezi, care au luptat în cursul unei confruntări de 5 ore cu oamenii tribunului Vasile Fodor, la Vlădești, pe 10 aprilie 1849. Lupta s-a soldat cu 15 morți de partea maghiară și un mort și 3 răniți de partea românească, victoria revenind moșilor.

³⁵ Lupta de la Râmeți a avut loc pe 9-10 iunie 1849, când dușmanul a atacat de 6 ori și de 6 ori a fost respins, iar lupta de la Tarcău pe 11 iunie 1849. Protagonistul și eroul momentului a fost tribunal Vasile Fodor, conform raportului lui Avram Iancu.

7. Gardistul Sirț Gavrilă, din Negra [?], în vârstă de 50 de ani, în prima bătălie cu Hatvany s-a aruncat cu lancea sa în mijlocul dușmanilor, a străpuns un călăreț și un infanterist, și s-a întors înapoi cu pușca celui din urmă în mână;

8. Gardistul Simeon Charu din Vidra de Sus, în vârstă de 28 de ani;

9. Invalidul Pfejfer, din Abrud, s-a distins în bătălia de la Fântânele.³⁷

Din alte prefecturi, care, după evacuarea Transilvaniei de către trupele imperiale, s-au refugiat la mine și au servit în Landsturm-ul meu, s-au evidențiat:

1. Prefectul Nicolae Vlăduțiu,³⁸ preot din Bogata de Mureș în Câmpie (Mezőség) [Câmpia Transilvană], s-a remarcat cu fiecare ocazie printr-un curaj rar și prin vitejie, aducând servicii esențiale cauzei imperiale. Cu toate că este tatăl a 3 copii, având cu sine și pe tânăra lui soție, a luptat în toate bătăliile în primele rânduri ale Landsturm-ului; la fiecare pas înainte, același pășea în față el însuși, cu sabia în mână. Vitează în luptă, era nu mai puțin omenos după victorie, așa, de pildă, în catastrofa de la Abrud, fiind de vază în Landsturm, el este cel care a salvat viața multor nefericiți.

³⁶ Valea Giogelului, în text, respectiv Geogel sau Valea Geoagiului, ține de localitatea Ponor, din județul Alba.

³⁷ În bătălia de la Fântânele, din 8 iulie 1848, s-au confruntat tabăra română condusă de tribunul Nicolae Corcheș și cea maghiară comandată de Vasvári Pál.

³⁸ Preotul greco-catolic Nicolae Vlăduțiu (1818-1872) apare în raportul lui Avram Iancu, în calitate de prefect al Câmpiei, comandantul corpului central, alături de căpitanul Ivanovich, în prima bătălie împotriva lui Hatvany, din 9 mai 1849, când Iancu însuși declară că „gloria zilei i se datorează mai mult decât oricui prefectului Vlăduțiu, care a decis totul” (*die Ehre des Tages gebührt mehr als allen dem Praefecten Vlăduțiu, der das Ganze entschied*). În cea de-a doua bătălie împotriva lui Hatvany, în 19 mai 1849, Vlăduțiu conduce flancul stâng, compus din buciumani, între care ageri pușcași. În atacul din 29 mai, de depresurare a cetății Alba-Iulia, Nicolae Vlăduțiu comandă flancul drept al armatei lui Avram Iancu. Ia parte și la luptele de la jumătatea lunii iunie 1849, împotriva lui Kemény, Iancu menționând și scrisoarea din 14 iunie adresată de magnatul maghiar prefectului Câmpiei, în care îi mulțumește că, în pofida războiului, prefectul a păzit atât de bine bunurile sale, anume ale lui Kemény, încât nicăieri nu a existat nici o pagubă („*in welchem er nicht mehr drobt, sondern den Praefecten dankt, daß dieser seine - des Kemeny nämlich - Güter auf der Campia (Mezőség) so gut geschützt hatte, daß nirgends auf denselben ein Schaden geschah*”). Vezi și Bogdan Briscu, *op. cit.*, p. 256.

2. Tribunalul Simion Groza,³⁹ preot de la Rovina. Neostenita și curajoasa purtare, ca și atașamentul față de preaînalta dinastie manifestate de acest preot, care a luptat singur în bătăliile desfășurate în părțile sudice,⁴⁰ nu poate fi lăudat îndeajuns;

3. Prefectul Cetății de Baltă (Kükülovár), [Vasile] Macariu Moldovan;⁴¹

4. Prefect Clujului, Ioan Batiuanu, avocat în localitate;

5. Tribunalul Iacob Olteanu;⁴²

³⁹ Preotul ortodox Simion Groza (1814-1885), tribun și viceprefect în armata românească, se bucură de întreaga apreciere a lui Avram Iancu, care, în raportul său, îi creionează un sumar portret biografic: „Deoarece acest cleric remarcabil apare aici pentru prima oară, trebuie să observ că el aparținea de prefectura Zarandului, fiind pus de Buteanu tribun peste 7 sate și peste satul său Rovina. După cum se cunoaște, comitatul Zarandului a fost cucerit de inamic, jefuit și aproape în întregime prefăcut în cenușă, numai cele 7 sate, ce alcătuiau tribunalul preotului Groza, au fost cruțate de dușman. Groza s-a apărat cu atâta precauție, pricepere și noroc, încât inamicul nu s-a putut apropia nicio clipă de aceste șapte sate, în ciuda oricăror eforturi făcute.” (Weil dieser merkwürdige Geistliche hier zuerst vorkommt, so muß ich bemerken, daß er zur Zarander Praefectur gehörte, und von Butteanu als Tribun über 7 Dörfer nebst dem seinigen Rovina aufgestellt war. Das Zarander Comitatus wurde, wie bekannt, vom Feinde erobert, ausgeraubt und fast ganz eingeäschert, nur die 7, das Tribunal des Pfarrers Groza ausmachenden Dörfer blieben vom Feinde verschont. Groza vertheidigte sich mit so vieler Umsicht, Gewandtheit und Glück, daß der Feind, trotz aller gemachten Anstrengungen sich niemals diesen sieben Dörfern annähern konnte). Implicarea, inteligența și vitejia preotului Simion Groza se vădesc din plin și în cursul bătăliilor din mai-iunie 1849. Vezi, de asemenea, Bogdan Briscu, *op. cit.*, p. 238.

⁴⁰ Avram Iancu se referă la părțile sudice ale Munților Apuseni, în Zarand.

⁴¹ Vasile Macariu Moldovan (1824-1895), la izbucnirea revoluției pașoptiste student la Seminarul teologic de la Blaj, devenit prefect al Legiunii a III-a, se distinge în mod special în luptele din primăvara și vara lui 1849, așa cum atestă raportul lui Avram Iancu. Vezi, de asemenea, Bogdan Briscu, *op. cit.*, p. 244. Este autorul excepționalelor *Memorii din 1848-1849*, a căror primă ediție s-a publicat la Tipografia Andrei Mureșianu din Brașov, îndată după moartea sa (1895).

⁴² Tribunalul Iacob Olteanu a luptat în legiunea lui Nicolae Vlăduțiu, la jumătatea lui iunie 1849, împotriva lui Kemény. Avram Iancu specifică, însă, la un moment dat în raportul său, că Olteanu era tribun al Cetății de Baltă, prefectură condusă de Macariu Moldovan, unde nu s-a putut forma o legiune.

6. Tribunalul Vasiliu Rusu;

7. Tribunalul Nicolae Faur,⁴³ ultimii trei din Câmpie [Câmpia Transilvană];

8. Viceprefectul Aviron Teleki [Telechi],⁴⁴ practicant tezăurarial.

Bravul centurion Iambor,⁴⁵ văzând dezarmarea românilor, și-a pierdut judecata, și a murit puține zile mai târziu, în septembrie 1849, strigând întruna până în ultimele sale clipe: „Ne dezarmează, ne dezarmează!“

Mai cu seamă, însă, merită o considerație cu totul deosebită soarta acelor nenumărate familii române, care, prin neștrămutata lor credință și atașament față de dinastie, datorită furiei unui dușman barbar, și-au pierdut irecuperabil toate bunurile pământești.

În poșida tuturor calomniilor numeroșilor inamici ai națiunii române, cutez să afirm, și mă angajez s-o și demonstrez, că represaliile exercitate ici-colo de Landsturm-ul românesc, nici nu merită măcar amintite, în comparație cu enormele pustiiri prin foc și sabie, pe care rebelii le-au cauzat românilor cu atingere la avutul și la viața lor, și îi provoc pe deșăimători să iasă la lumină din întunericul târâturii și al intrigilor lor, confruntând faptă după faptă, și nu, stând în ascunzătoarea lor, să atace mârșav și să ponegrească meritele altora.⁴⁶

Viena, 4 martie 1850.

Abraham Iancu

Avocat

⁴³ Tribunalul Nicolae Faur se remarcă în cursul bătăliilor împotriva maiorului Hatvany, din mai 1849, și împotriva baronului Kemény, din iunie 1849, uneori fiind pomenit alături de un frate al său (Gebrüder Faur).

⁴⁴ Aviron Telechi a fost cancelist român la Târgu Mureș. Ca tribun al Legiunii Auraria Gemina, condusă de prefectul Avram Iancu, la începutul lunii noiembrie 1848 a căutat să se opună înaintării trupelor maiorului Gál László, dar a fost ucis în lupta de la Brad, pe 10 noiembrie 1848. Vezi Bogdan Briscu, *op. cit.*, p. 255.

⁴⁵ Centurionul Iambor, amintit de Iancu și ca centurion superior (Ober-Centurion), s-a distins în lupta de la Roșia, din 9 mai 1849, de la Cernața-Brad din 10 mai 1849, și, apărând zona de la Câmpeni-Sohodol, în confruntările cu Kemény la jumătatea lui iunie 1849.

⁴⁶ Ultimul paragraf apare și în raportul lui Avram Iancu din noiembrie 1849.